

ORIANA RAMUNNO

CHLAPEC, KTERÝ
KRESLIL STÍNY

PŘIJEL DO OSVĚTIMI VYŠETŘIT VRAŽDU. TO, CO UVIDÍ, HO NAVŽDY ZMĚNÍ...

CHLAPEC, KTERÝ KRESLIL STÍNY

Copyright © 2021 Oriana Ramunno

Originally published in Italy in 2021 as *Il bambino che disegnava le ombre* by Rizzoli,
a trademark of Mondadori Libri S.p.A.

This edition is published in agreement
with the Author through Piergiorgio Nicolazzini Literary Agency (PNLA).

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Veronika Matiašková, 2024

Cover © Martin Kopecký, 2024

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2024

ISBN 978-80-277-4558-6 (pdf)

ORIANA RAMUNNO

**CHLAPEC, KTERÝ
KRESLIL STÍNY**

přeložila Veronika Matiašková

Pro Samuela, Eliáše a Emanuela

PROLOG

21. prosince 1943, Osvětim

„Eins, zwei!“

Joel německy počítal kroky, které dělily noclehárnu od ordinací lékařů. Klapání jeho podrážek na podlaze se mezi studenými stěnami rozléhalo až ke stropu, který byl ve světle venkovních reflektorů mrtvolně sinalý.

„Drei, vier!“

Doskáká až k poslednímu oknu na konci chodby a svoje obrázky svíral pevně v ruce. Okna desátého bloku byla skoro všechna zahrazená těžkou dřevěnou deskou, ale tohle ne. Byly odtud vidět holé zasněžené břízy na ulici, ohrada z ostatého drátu zářící ve světle reflektorů a vzdálené stavení s komínem, ze kterého stoupal kouř. Vyhoupł se na špičky.

Sníh neodbytně dorážel na okno. Tíše a studeně tupal na sklo a pak klouzal dolů a pokrýval celou ulici, stromy i trávníky, bloky i strážní věže. Mohl odtud dokonce vidět vojáka na stráží. Z úst mu vycházel teplý dech a srážel se ve vzduchu do hustých obláčků. Voják svíral v ruce samopal a chvěl se v mrazu jako list ve větru. Jestlipak by mu přišla vhod

miska teplé polévky, pomyslel si Joel zvědavě, krb s hořícími poleny nebo rodinka kolem mihotavého ohně?

Znovu se dal do poskakování.

„Fünf, sechs!“

Zastavil se, až když se dostal před pracovnu strýčka Mengeleho. Zkusil otevřít dveře, ale bylo zamčeno a ozvalo se jen tiché zašustění záclonky na skleněném okénku.

Na stěně za psacím stolem byly vystaveny vedle sbírky očních bulv také jeho kresby. Joel nepotřeboval vejít, aby je viděl, protože už znal tuhle místnost nazpaměť. Mengele ho nechával chodit, kam chtěl, i do své soukromé pracovny. Choval se k němu jinak než k ostatním dětem. Dovoloval mu například kreslit a jeho práce rozvěšoval všude možné, rozdával je ošetřovatelkám a dalším lékařům a hrdě je ukazoval esesákům.

Když přijela malířka z Birkenau, aby kreslila dvojčata, sledoval ji Joel celou dobu s otevřenou pusou. Okouzli ho, jak se ze zmateného a šedivého pobíhání tužky líhnou oči a rty, jak tváře nabývají tvar, skoro jako by byly živé. Dina překonávala kteréhokoli jiného malíře, jakého kdy v životě viděl. To ráno ji poprosil o papír a kousíček uhlu a nakreslil ulici před kuchyněmi. Jedna pečovatelka si pověsila jeho kresbu na zeď a strýčka Mengeleho to nejdřív nepotěšilo. Pak se ale na kresbu podíval pořádně a tváří se mu rozlil sotva patrný, ale spokojený úsměv. Odpoledne se vrátil se skicákem a krabičkou pastelky Lyra. Joel tak vzácné pastelky ještě nikdy neměl. Od té doby se křídlo desátého bloku plnilo jeho kresbami.

„Sieben, acht!“ pokračoval a nechal Mengeleho pracovnu za zády.

Chodba byla dlouhá a tmavá. Lidé ubytovaní v bloku z ní měli strach, protože místnosti po stranách se šklebily jako hladové tlamy a za jejich dveřmi se děly strašné věci. Někdy slyšeli děsivé výkřiky. Nejstrašidelnější ale byly noční

šepoty, tlumené kroky a nárek, z něhož šla hrůza. Někteří říkali, že to jsou duchové lidí, kteří zemřeli při lékařských prohlídkách. Budova jimi byla prolezlá a v noci se dali spatřit, jak ve svém mléčně bílém plášti klouzají podél stěn a otírají se o skla oken, která zůstávají zamlžená. Bylo je možné vidět i v blikání žárovek, které v tomhle bloku blikaly pořád.

Joel si dodal odvahy.

„Neun.“

Zarazil se před dokořán otevřenými dveřmi. Uvnitř se nesvítilo, jen vzadu v místnosti se vznášel slabý přísvit. Práh pode dveřmi mu připadal jako temné oko, které na něj naléhavě zírá. Zvedl pohled a rozeznal v polostínu nápis SIGISMUND BRAUN na destičce připevněné na veřejích.

Dveře se s podivným zaskřípěním samy pohnuly, možná kvůli špatně zavřenému oknu. Joel si nemohl pomoci, aby si nepomyslel, že na těch historkách o strašidlech může být nakonec kousek pravdy. Sevřel v ruce papír s obrázkem a přitiskl si ho na hrud, aby utišil tlukoucí srdce, které se mu dralo až do krku. Neotočil se a neutekl, ale strčil nos do tekuté tmy laboratoře.

Matka mu to často opakovala, když byli ve vlaku a on pokřikoval z okna na SS, aby se pocvičil v němčině: „Jsi příliš bystré a zvědavé dítě, Joeli, a to tě přivede do neštěstí. Přinese ti to smůlu.“

Jenže v táboře se zachránil jen díky své bystrosti a zvědavosti, díky své inteligenci, která ho odlišovala od ostatních dvojčat, dokonce i od jeho bratra Gabriela. Opláceli mu ji kostkami cukru, čokoládou a občas i ošuntělou hračkou. On a jeho bratr přespávali v desátém bloku spolu s dalšími pár vyvolenými, a ne v blocích v Birkenau, které jsou prý špinavé a těsné a hemží se blechami. Nosili oblečení, ve kterém přijeli, a nemuseli každý den šlapat kilometry ze svých baráků do osvětivských laboratoří, aby je tu měřili a studovali. To je štěstí, pomyslel si.

„Zehn!“

Joel sebral veškerou odvalu. Jediným hrdinským krokem překročil čáru oddělující polostín od tmy v místnosti. Připadalo mu, jako by skočil do tmavé a děsivé rokle.

Uvnitř nebylo vidět nic.

Našel vypínač, stiskl páčku a pracovnu zaplavilo studené světlo. Bylo tak silné, že musel chvíli mrkat, aby vůbec něco viděl. Zastínil si oči rukou a rozhlédl se. Pracovna byla jako všechny ostatní v tomhle bloku. Pod závěsnou lampou rozeznal betonovou podlahu a stěny obložené bílými kachličkami, jaké tu byly všude. Přeběhl pohledem kovové vozíky, podivné přístroje a kachlíkové stoly. Pozastavil se u skříněk plných léků, u lesklého umyvadla a u fotky Vůdce, který na něj nevraživě zíral ze stěny.

Okno bylo otevřené, ale ve vzduchu se vznášela divná vůně. Nebyla to dezinfekce ani formalín, ve kterém lékaři uchovávali svoje úlovky. Připadalo mu, že už ji někde cítil, jak tady v táboře, tak i doma, v Boloni. Nezachytitelná vzpomínka ho zaplavila drásavým steskem a Joel zničeho nic posmutněl.

Došel potichu doprostřed sálu.

Spáry mezi dlaždičkami byly na některých místech zalepené krví. Zvedl pohled k policím a zahlédl průhledné nádoby, v nichž plavalo srdce, mozek i ledviny. Byl tam i plod, který se vznášel, jako kdyby ještě spal v maminčině břichu, a také košík červených jablek. Při pohledu na ně dostal hlad.

Joel už už hledal židli, na kterou by vylezl, aby si jedno jablko vzal, ale jeho pozornost přitáhla vedlejší místnost, ze které se šířila slabá záře. Přistoupil ke dveřím a vešel.

Pracovna byla ozářená měkkým zlatavým světlem stolní lampy, která na stěnu promítala barevné květy vitrážového stínidla. Ve vzduchu bylo slyšet bzučení, jako by snad stěny naříkaly. Byl to rytmický, elektricky šustivý zvuk, který

ne a ne ustat. Joel přeběhl pohledem stůl, mikroskopy, sametová křesla, kyvadlové hodiny a knihovnu. V rohu se naprázdno točil gramofon. Jehla došla na konec desky a z možných trouby už nevycházel žádný zvuk kromě škrábavého bzučení podobného neúnavné mouše.

Podíval se na zem. Jeho pozornost přitáhlo nakousnuté jablko, které se přikutálelo kdovíodkud. Joel ucítil, jak mu srdce vyletělo do krku, když zahlédl mezi stolem a vánočním stromkem světlou siluetu. Plášť, pohozený v koutě.

Duchové nosívají bílé prostěradlo, pomyslel si.

Už chtěl utéct, ale něco ho zadrželo, takže se zarazil na místě. Cítil, jak v něm roste úzkost a jak mu srdce tluče snad v celém těle, dokonce i v bříšcích prstů. Nebyl to jen plášť pohozený na zemi. Byl to plášť a v něm člověk.

Joel ho ihned poznal. Doktor Sigismund Braun měl rukávy vyhrnuté až k loktům, jako kdyby právě skončil s prací, a tyrkysově modré oči vykulené. Ústa měl otevřená v němém výkřiku a jazyk mu visel ven, jako když mají esesáctí psi žízeň. Na vysokém čele s kouty měl obrovskou modřinu.

Joel se k němu po špičkách přiblížil. Zatřásl s ním, ale on se nepohnul.

Byl dočista mrtvý.

A tak si k němu sedl se zkříženýma nohama, olízl si rty a položil si na kolena skicák. I když se mu zdálo, že polyká oheň pokaždé, když musel polknout slinu, a i když se mu třáslы ruce, dal se do kreslení. Neexistuje krásnější obrázek než mrtvý *Herr Doktor Braun*, pomyslel si.

23. prosince 1943, Judenrampe

Světlomety rozbíjely venkovní tmu na železniční spojení a ozařovaly nástupiště oslepujícím světlem.

Hugo Fischer vystoupil z auta a opřel se o hůl. Suchý sníh mu zakřupal pod holínkami. V témže okamžiku zakvílely koleje pod tíhou příjíždějících vagónů. Byl to ostrý a dlouhý skřek, který postupně utichal, až se ztratil v nočním tichu mezi březovými lesíky kolem železnice.

Lokomotiva vyfoukla poslední obláček kouře a pak z ní seskočil jeden SS a šosy koženého kabátu se mu přitom zvedly jako orlí křídla.

Hugo vydechl. Vzduch se mu před obličejem srazil do mléčně bílého obláčku, podobnému nažloutlému kouři, který se v dálce vinul k tmavému nebi. Ve vzduchu se vznášel dráždivý zápach, přesně jak o tom vyprávěli v Berlíně. Nasládlý pach připomínající spálené maso.

Vytáhl cigaretu a vložil si ji mezi rty. Stiskl ji zuby, zatímco se snažil škrtnout benzinovým zapalovačem, a pohledem požádal o svolení jednoho SS. „Koho to zajímá,“

jako by říkal ten poddůstojník ve ztuhlé póze svou staženou a mrazem zarudlou tvář. Všichni v téhle zimě, která hryzala do kostí hůř než vzteklý pes, přivírali oko nad Vůdcovou nenávistí ke kouření.

Cigareta zapraskala s nečekaným teplem. Chuť tabáku ho zaštipala na jazyku a nahradila ostrý pach, který zaplavoval celý kraj a který nedokázal zastřít ani padající sněh. Hugo si ulehčeně povzdechl a vydechl kouř z plic. Kousek před ním zavyl německý ovčák, jehož držel na vodítku jeden z esesáků.

Hugo znovu potáhl a opřel se o mercedes, aby utišil bolest v zádech. Především se probudil s bodavou bolestí v bedrech a paží mrtvou až k palci a ukazováku. Připadalo mu, jako by měl v těle zabodané jehly nebo jako by se mu pod kůží hemžilo tisíce mravenců, takže neměl cit v rukou a hrozilo, že mu vypadne cokoli, co uchopí. Věděl, že akutní záchvat nemoci brzy odezní, ale necítil okolní svět a jeho konzistenci mu bylo nepříjemné.

Bylo to tak pokaždé. Když se nemoc vracela a zakusovala se mu do některé skryté části mozku a míchy, opatřovala mu nové příznaky jako nečistoty na desce, která přeskakuje a čeká, až ji někdo očistí.

Po chvíli vždycky to nejhorší přešlo.

Necitlivá noha ale byla nesmazatelnou jizvou. Řekli mu, že má natolik poškozený nervový systém, že už nikdy nebude jako dřív. Někdy mu byla její tíha tak nesnesitelná, že by si ji nejraději uřízl a hodil psům, aby z ní nezbylo nic, ani kousíček masa. A zatím byla pořád s ním jako přízračný přívěsek nereagující na povely.

Hugo strčil ruku do kapsy kabátu a cinknutí ampule s morfinem ho na chvíli uklidnilo. Pokaždé, když se bolest ohlásila silněji, začal se potit a žíly pod kůží mu pulzovaly jako buben. Od té chvíle až do okamžiku, kdy si mohl konečně zapíchnout jehlu do žíly, to bylo jen nesnesitelné

čekání, kdy jeho nervozita a podrážděnost rostly. Když v kapse nahmatal ampuli s morfinem, snáz se uklidnil. Zjistil, že to je jediný způsob, jak se nezačít trást jako ratlák.

Hugo povolil stisk a vyndal ruku z kapsy. Zvedl si límeč kabátu, aby chránil zpocený krk před třeskutým mrazem, a stáhl si krempu klobouku. Potáhl znovu neklidně z cigarety, aby zahnal myšlenky na bolest, a šlehl pohledem po šoferovi, který zůstal v teple automobilu. Tím líp pro něj.

Rozhlédl se kolem sebe a zkoumal detaily nádraží. Rampa byla dlouhá, nekonečná. Odmetli z ní sníh, ale další za poslední hodinu napadal, takže teď byl šterk znovu pokrytý tenkou vrstvou, která při každém kroku zavržala. Z nebe padaly ojedinelé vločky. Ve světle reflektorů se leskly nákladáky, helmy a navlhle uniformy SS, čekajících v řadě u vlatku, který právě zastavil. I psi byli jako na trní. Vyli, třásli se a štěkali.

Viděl desítky rukou svírajících mříže dosud zavřených vagónů. Dlouhé, kostnaté a špinavé prsty. Hemžily se jako červi v hlíně.

„Eau!“ křičel někdo zevnitř vozu. Nikdo mu neodpověděl, a tak to zkusil nejistou němčinou: „Vodu, prosím vás! Vodu!“

Hugo polkl kouř. Ucítel, jak mu v otravné arytmií vynechalo srdce.

Nedojímal se snadno. Za poslední tři roky, kdy pracoval pro *Kriminalpolizei*, už viděl trochu ode všeho: zmrzačená těla, znásilněné a zavražděné ženy, uskrčené nebo brutálně vykastrované muže, čerstvé mrtvoly i mrtvoly v rozkladu, nafouklé, plné plynů, výkalů a červů. Zpočátku zvracel, míval z nich noční můry jako děcko, ale potom se zatvrdil.

Nedojímám se snadno, opakoval si, zatímco hltal tabákovou vůni mezi rty, aby se osvobodil od té, která se vznášela nad celým nádražím. Měl pocit, že přihlíží něčemu, na co není připraven. Na co ho Arthur Nebe, velitel pátého

oddělení RSHA, nepřipravil dost. Cítil to ve vzduchu, stlačeném jako sněhová koule v rukou, a v pachu spáleného masa, který k němu v dlouhých závanech zase začal doléhat, když už tabák dohořival.

Mohl by to odpřisáhnout. Do krematorií šlo skutečně maso, jak se to říkalo v berlínských kancelářích. V chodbách na Prinz-Albrecht-Straße i v novém sídle na náměstí Werderscher Markt se mluvilo o Sachsenhausenu i o Dachau, ale Osvětím prý nic nepřekonalo. Říkalo se, že nemoci a zdvořelé metody Smrtihlavů mají tolik obětí, že musejí SS pálit těla v nejmodernějších spalovacích pecích, zahalujících nebe tak hustými mraky dýmu, že není nikdy vidět slunce. Sníh teď pokrýval silnou vrstvu všudypřítomného popela.

„Přiveďte psy!“ Povel jednoho SS ho vytrhl z myšlenek. Esesák pohledem projížděl seznam, který držel v ruce. „Vyložíme náklad! Tisíc kusů!“

Nebe nad dobytčími vagóny bylo až trýznivě temné.

Ovčáci odhalili dásně a zahrabali nohama ve sněhu. Vyčeněné zuby se jim zaleskly ve světle reflektorů. Před hrdelním vrčením, které jim vycházelo až ze štětinatých břich, by se zastavil každý.

Hugo naposledy potáhl ze skomírající cigarety a odhodil nedopalek, který načrtl krátký světelný oblouk a zasyčel ve sněhu.

„Ven!“ zařval jeden esesák a mlátil obuškem do stěn vagónů. „Ven, sračky!“

Dveře vagónů se jedny po druhých otevíraly s ohlušujícím rachotem, který zanikal v řevu SS a štěkání psů. Rampu naplnil mrtvolný puch a Hugo instinktivně couvl.

„Ven! Rychle!“

Neuvěřitelně namačkaná těla se vysypala jako včely z rozbitého úlu a tápala jedno přes druhé.

Hugovi se zdálo, že se snad ocitl v některém z kruhů Dantova pekla. Bažinu řeky Styx si pamatoval dobře. Byla

to ta, v níž se duše kroutily v bahně a praly se jedna s druhou. Některé nedokázaly ani vylézt na břeh, ale zůstávaly dole, bez tváře, jako pouhé bubliny prorážející bláto.

SS se snažili udržet klid ranami pažbou. Hugo se pohledem střetl se ženou, která svírala kufr a několikaměsíční holčičku. Nechtěla pustit jedno ani druhé. Mazlavý močál ji nasál, a aby se z něj dostala, musela se vzdát kufru a pevně držet dcerku.

Jiná žena do ní strčila, takže upadla na kolena.

Jeden pes vycenil zuby do mrazivého vzduchu a cvakl jí čelistmi přímo před nosem. Ze svého místa u mercedesu viděl Hugo hrůzu, která ženě zdeformovala rysy. Cítil se ve své roli nečekaného diváka a kabátě městského detektiva nesvůj a nemohl dělat nic jiného než se dívat. Nakonec se pohnul směrem k ní, aby jí pomohl na nohy, ale ledový pohled SS vedle ní ho zarazil.

Žena vstala a ztraceně se kolem sebe rozhlédla. Proud Židů se žlutou hvězdou na kabátě teď spořádaně a jen s tlumeným reptáním vykonával pokyny SS. Oči měli plné otázk, ale nikdo se neodvažoval promluvit nahlas. Sem tam se někdo tázavě podíval po ostatních, ale dával přitom dobrý pozor, aby se nepodíval na Němce.

Hugo se cítil nepohodlně. Pro něj Židé nikdy nepředstavovali vážný problém. Pro stranu však ano a přešlo to až do posedlosti.

Na paní Mandelbaumovou, sousedku z Berlína, choval hezké vzpomínky, byla jako jeho teta. Za letních odpolední v Mikulášské čtvrti běhával venku s jejím synem Henrykem. Hráli si na schovávanou za kostelem nebo šplhali po březích Sprévy a nakonec do ní skočili a plavali až na druhý břeh. Z přízemních oken voněl jablečný koláč sladkou vůní, která překrývala vlhký pach řeky. Paní Mandelbaumová je volala k jídlu, když se začínalo smrákat, a její hlas zněl celou čtvrtí a odrážel se od loděk houpajících se na hladině.

S Henrykem Hugo dokonce sdílel i některé přednášky na univerzitě a dlouhé dny mezi štuky a křišťály v Romanisches Café. Pak přišly zákazy, Henryk odjel a Hugo už o něm neměl žádné zprávy. Jeho matka zemřela téhož roku na infarkt, když si pro ni přišlo gestapo, a vzhledem k tomu, co se děje před jeho očima na železniční rampě, to tak bylo nakonec nejspíš lepší.

Hugo se pohledem vrátil k té ženě.

„*Ma valise!*“ křičela. Prorazila davem i ranami bičíků a pokusila se vzít si zpátky kufr.

„Kufr zůstane tady!“ Jeden SS ji chytil za límec a donutil ji postavit se na stranu, kde shromažďovali ženy s dětmi.

Pro kufrы přišli vězňové v modro-bíle pruhovaných hadrech. Vršili je na vratké hromady a nakládali je na vozíky a nákladáky. Jejich pohyby byly rychlé a jisté, všiml si Hugo. Bylo jasné, že jsou zvyklí to dělat snad denně.

Ta žena se mezitím umíněně vymanila ze skupiny s neoblomností, jakou může mít jen matka.

„*Ma valise!*“ naléhala. „*J'ai besoin de ma valise!*“

„Kufr zůstane tady!“ zavrčel esesák zmořeně.

Mladá matka se mu pokusila vysvětlit, jak je pro ni kufr důležitý. Sáhla holčičce na oblečení, na vlněnou čepičku a Hugo pochopil, že v kufru musela mít věci potřebné k péči o děťátko. SS to také musel pochopit, ale dál ji tlačil ke skupině žen, kde je prohlížel muž v bílém plášti.

Ale ona neustupovala. Zůstávala pevně stát navzdory tomu, že byla hubená tak, jako by se měla každou chvíli rozsypat. Ti dva dál smlouvali, ona francouzsky, on německy a čím dál vztekleji a netrpělivěji. Přesto ten mladík pořád ještě nevzal do ruky pušku, která mu visela na rameni. Vypadal jako slušný kluk, který chce situaci vyřešit bez násilí.

„Co je to za bordel?“ vložil se do toho jeden starší SS v uniformě barvy střelného prachu.

Spěšně k nim přikráčel. Šosy koženého kabátu mu v mrazivém vzduchu pleskaly a sníh pod holínkami sténal. Světlo reflektoru mu rozřízlo obličej vedví a ukázalo ostré rysy dokonale oholené tváře. Lebka na čepici se zableskla stejně zuřivě jako jeho blankytně modré oči.

„Co je s tou Židovkou za problém?“ zeptal se.

„*Heil Hitler!*“ napřáhl mladý SS paži k pozdravu. „Nechce tu nechat kufr, protože v něm má věci pro holčičku, *Herr Sturmbannführer!*“

„Hned ten problém vyřešíme.“

Sturmbannführer se ledově a klidně usmál. Ukázal řadu bílých a silných zubů, jaké měli i jejich psi.

Vzal jemně holčičku do náruče a pohoupal ji.

Matka zůstala jako zkamenělá.

Hugo opustil bok mercedesu a posunul se, aby viděl na střed rampy. Ucítil, jak mu páteř sevřela divná předtucha, a na chvíli zapomněl na veškerou bolest.

Uprostřed lidského hemžení si důstojník udělal místo a položil holčičku na zem. Pohladil ji, usmál se na ni. Dotek studeného sněhu ji vyburcoval z otupění hladem a dlouhou cestou. Zívla si. Matka se na ni dívala doširoka otevřenýma očima, lícní kosti jí napínaly kůži jako ostružinové trní, ústa roztažená v němém výkřiku, který si netroufala vypustit. Napřahovala se k dcerce, ale něco jí bránilo. Možná instinktivní strach, že cokoli udělá, bude to špatně. Ve strašlivém napětí, které se na rampě rozhostilo, zadržel Hugo dech a ohromeně zíral na výjev před sebou.

Důstojník vytáhl z pouzdra pistoli a namířil lesklou hlavní na holčičku. Ve světle reflektorů zajiskřila naleštěná ocel a kohoutek, který esesák s tichým cvaknutím natáhl. Prst stiskl spoušť tak pomalu, až se Hugovi při čekání ztratil všechen vzduch z plic a ve spáncích mu tepal ohlušující rámus.

Zvuk výstřelu se ale neozval.

Místo něj bylo slyšet jen cvaknutí spouště, která stiskla naprázdno.

„Zatraceně,“ zaklel SS.

Úderník správně neaktivoval roznětku. Hugo cítil, jak napětí roste a rty mu vysychají.

Sturmbannführer si našťvaně prohlížel zbraň. Měl by pistoli rozebrat a zahodit kulku, která selhala, a zkusit o tou další. Místo toho zasunul zbraň do pouzdra.

„A pak se spolehni na zbraně,“ zasmál se.

Hugo viděl, jak se matka začala natahovat k dítěti, aby ho vzala k sobě. Měla bledý a vyschlý obličej, jako by jí vysáli všechnu krev, která jí proudila v těle, a třásla se strachem.

Sturmbannführer po ní šlehl ledovým pohledem, který by zastavil každého, a pak zvedl nohu.

Dupnul jednou. Podruhé. Potřetí.

Podpatek holínky zuřivě dopadal na novorozeně s čím dál měkčím a mlaskavějším zvukem. Při každém úderu Hugo stáhl ramena, aniž by dokázal cokoli udělat s třasem, který ho celého zachvátil. Na rampě zavládlo zděšené ticho.

„A je po problému s kufrem,“ zasmál se SS. „A takhle dopadne každý, kdo by chtěl ještě zdržovat.“

Důstojník si otřel podrážku o čistý sníh a odešel.

Matka dítěte zůstala schoulená na zemi s očima vytřeštěnými do prázdna. Mladší esesák ji postrčil hlavní puškou a jen stěží dokázal zakrýt třas rukou a výraz lítosti a ona se nebránila. Vstala a vydala se vrávoravě za oněmělými lidmi.

Vězňové jako by se otráslí z noční můry a začali znovu vykládat mrtvolky z vagónů. Házeli je jako prázdné pytle na rampu, jako hadrové panáky páchnoucí smrtí. Jedna z nich tu ženu skoro porazila a ona si toho asi ani nevšimla.

„*Herr Fischer!*“

Hugo sebou trhl. Připadalo mu, jako by zadržoval dech snad nekonečně dlouho. Stiskl ruku v pěst v naději, že v mrtvých bříšcích prstů něco ucítí, a podíval se na muže,

který k němu zadýchaně běžel. Vyfukoval do vzduchu oblaka páry arazil si pažemi cestu mezi Židy. Hugo ho sotva viděl. Měl ještě před očima hrůzu toho zmučeného tělíčka a paralyzovaný pohled matky. Dodal si odvalu a podíval se na mrtvolku. Esesáci kolem ní chodili a vyhýbali se jí jen proto, aby si neumazali holínky a neroznesli zbytky po celé rampě. Teď už to byla jen hromádka nečistoty ve sněhu.

„*Herr Fischer!*“ zopakoval muž, který už byl u něho a zatřásl s ním. Teď už ho Hugo viděl dobře. Byl to vysoký světlovlasý důstojník se šedýma očima, které vypadaly jako kousky špinavého skla. „*Heil Hitler!*“ dodal s vehemencí, když ho měl před sebou.

„*Heil Hitler!*“ zadrmlil Hugo zmateně. Téměř se při tom zastyděl.

„Je politováníhodné, že jste musel být svědkem takové příhody,“ omluvil se muž a ukázal na zbytky dítěte. „Jsem skutečně otřesen. Jak je možné, že jste zastavili na židovské rampě?“

„Schůzka nebyla tady?“ odvětil Hugo tupě. Vzpomínka na zvuk holínky dopadající na novorozeně v něm vyvolala pocit na zvracení, které jen s námahou zadržel.

SS potřásl hlavou. „Čekal jsem na vás u překladiště, ale brzy jsem pochopil, že došlo k nedorozumění. Jsem *Obers-turmführer* Tristan Voigt.“

„Hugo Fischer,“ odpověděl. Podal mu ruku a snažil se ovládnout třas. Druhou rukou ukázal na mrtvolku. „To, co se stalo...“

„Toho si nevíšmejte,“ umlčel ho důstojník. Vzal mu kufr a pokynul mu, aby šel za ním k zaparkovaným vozům na kraji rampy. „Občas se nějaká ta nehoda stane!“

Hugo ho následoval, jak nejrychleji mu dovolovala chromá noha, a proplétal se mezi auty a nákladáky Červeného kříže až ke *Kübelwagen*u, vojenskému vozidlu. Srdce měl

na pokraji sil ve snaze čelit hrůze, které byl právě svědkem, a musel vyvinout ohromné úsilí, aby došel až k vozu.

Když je šofér viděl přicházet, pozdravil je a otevřel jim dvířka.

„Vítám vás v Osvětimi,“ mrkl na něj Tristan Voigt, než zmizel ve voze.

Hugo nastoupil také. Přejel rukou po zamlženém sklu okénka a naposledy se podíval na Židy poháněné po rampě jako špinavé a hubené duchy, na vězně, nakládající s depri-
movaným výrazem kufry a neohlízející se na to, jestli kdo pláče nebo se na něco ptá, a na matku, která se teď zuřivě vrhla na jednoho esesáka.

Nočním tichem zazněly výstřely a Židovka spadla nazad, vedle ostatků své dcery. Její krev vytékala pomalu a sníh ji všechnu vypil a smísil s popelem.

2

Trhliny v mracích se postupně zavíraly, až se nebe proměnilo v jediné nadité mračno.

Sníh začal zase padat ve velkých vločkách. Stěrače je jen stěží stačily stírat z předního skla a před světlomety se třpytily jako nepolapitelné světlušky.

Cesta vedoucí od vzdalující se železniční rampy k osvětlimskému *Stammlageru* byla dlouhá pár kilometrů a lemovaly ji březové lesíky a sem tam osamělé stavení s osvětlenými okny. Nadpozemská čistota, do které se ponořili, působila klidným dojmem, který Hugo na místě s tak nechvalnou pověstí shledával poněkud odzbrojujícím.

Výjev, kterého byl svědkem, mu zanechal v žaludku tíži, jíž se nedokázal zbavit. Hugo viděl v Berlíně tisíce Židů nastupovat do vlaků, viděl je odjíždět z nádraží Grünewald nebo Anhalter s jejich kufry, žlutými hvězdami na kabátech a výrazy téměř povzbudivými, protože přece odjížděli z města, které už je nechtělo, kde už se nedalo pro samé násilí žít. Neviděl ale, kam přijíždějí.

„Nelíbí se mi, co visí ve vzduchu,“ řekl mu jednou večer už před lety Henryk Mandelbaum. Procházeli se po bulváru

Kurfürstendammm mezi výlohami, které hnědé košile počmáraly urážlivými nápisy a výsměšnými obrázky. Zastavili se před palácem Grünfeld, pokrytým letáky požadujícími arianizaci tohoto židovského giganta vyrábějícího spodní prádlo. „Říkej si, co chceš, Hugo, ale já mám neblahé tušení.“

„Třeba jen přeháníš,“ odpověděl mu tehdy on. Hnědé košile se pokusily bojkotovat židovské obchody lepením letáků a přehlídkami před jejich vchody, ale lidem to stále ještě připadalo nesmyslné, snad skoro bláznivé, smáli se tomu absurdnímu požadavku a dál nakupovali jako vždycky, tedy jak dovolila krize. Ve vzduchu ještě vůbec nebyl cítit žádný teror a sama utopie o árijské rase byla jen lehkým náčrtem, a přesto nechtěl Henryk nic slyšet, odešel z katedry kriminalistiky a utekl do Londýna. Udělal dobře. Krátce nato zavraždil Žid Grynszpan jednoho německého diplomata a hnědé košile zareagovaly s nevídanou brutalitou. Berlínskou nocí se linul řev a světlo pochodní, tříštění výloh a oken známých Židů, synagogy byly vypáleny a Hugo mohl z okna pozorovat hněv a nenávist tekoucí ulicemi, jako by se rozvodnila Spréva. Následujícího rána byl Berlín, zdevastovaný nacistickou zuřivostí, pokrytý popelem a krví. Zabili téměř stovku Židů v ulicích a tisíce jich byly zatčeny a odvezeny do detenčních táborů. Po této noci byly Židům zkonfiskovány rádia a telefony, byla zavedena povinnost nosit žlutou hvězdu a dostali zákaz jezdit veřejnou dopravou, používat veřejné lázně a chodit do školy nebo do práce. Henryk by býval o katedru přišel tak jako tak.

Hugo zvedl oči a podíval se předním sklem.

Tábor v Osvětimi, přesně ten, ve kterém by bývali mohli skončit Henryk a jeho matka, se před nimi majestátně vynořil, obehnaný dvojitým oplocením z ostnatého drátu na hranatých sloupech zahnutých dovnitř a se strážními věžemi, které i přes husté sněžení jako pozorné oči hlídaly celý

obvod tábora. Cedule se zkříženými hnáty hlásaly *Halt*. Plot byl pod napětím, a kdokoli by se ho jen dotkl, byl by na místě mrtvý ještě předtím, než by stráž SS vůbec vzala do ruky samopal. Na tohle a na podobná místa tedy odvázejí Židy.

„Je snad zbytečné říkat, že nesmíte ze žádného důvodu mluvit o tom, co uvidíte zde nebo v Birkenau,“ upozornil ho Tristan Voigt. Nemusel ani vytahovat pistoli z pouzdra, aby ho přesvědčil. Stačila lebka na čepici, zářící ve světlo-
metech krutým leskem. „Všechno, co se děje v tomto táboře, je pro dobro tisícileté Říše, a čím méně se ví, tím lépe. Zbytek světa ještě není připraven pochopit úsilí našeho Vůdce, a proto od vás požadujeme věrnost a diskrétnost. Nepotřebujeme přehnanou reklamu.“

„Jistě,“ souhlasil Hugo. „Už jsem byl v tomto směru poučen.“

„Ukážu vám mrtvolu doktora Brauna a místo, kde byl nalezen,“ oznámil mu esesák, „a pak vás doprovodím ke *Kommandantovi* Liebehenschelovi. Už se vás nemůže dočkat.“

Ve víru bělostných vloček se pomalu zvedla závora a vůz projel branou, nad níž visel kovaný nápis. Písmena pochmurně řezaná ostrým světlem reflektorů a vlhká sněhem. Při pohledu na heslo, které hlásalo, že práce osvobozuje, pocítil Hugo z nějakého důvodu nevoli.

Naklonil se k okénku a podíval se ven.

V noci osvětlované reflektory ohýbal vítr větve vysoké břízy, která se tyčila u vjezdu. Podél cesty stály jedna vedle druhé cihlové stavby v tichém a přísném pořádku a napravo byl vidět nízký barák s několikametrovými komíny. Panoval tu řád, jaký by v zajateckém táboře neočekával.

Před barákem stáli seřazení vězni v řadách po pěti. Byli oblečení v kabátech, které se v téhle třesuté zimě zdály příliš lehké. Pohupovali se ve světle lamp jako těla bez tíže, tak byli vychrtlí. Po straně leželi mrtví, jimž už kabáty

sebrali. Zůstali jen v pruhovaných hadrech, s holými břichy a pažemi trčícími do sněhu jako větve.

„To je...“ Hugo nedokázal dořici větu. Zdálo se mu, jako by měl v hrdle písek.

„To je?“ Jako by si s ním Voigt pohrával. S chutí se zasmál a upravil si štítek na čepici. Trochu si povolil límeč uniformy a k Hugovi dolehla silná vůně kolínské, která ale nedokázala zastřít vzpomínku na štiplavý pach spáleného masa, jež cítil na nádraží.

„V Berlíně o tomhle místě kolují různé zvěsti,“ naznačil. „Jaké zvěsti?“

Hugo rozpačitě stáhl hlavu mezi ramena. „Říká se, že v Osvětimi jsou spalovací pece, které pracují nepřetržitě ve dne i v noci, a že je tu víc mrtvých než těch, kteří můžou pracovat...“

Voigt roztáhl svůj vlčí úsměv v sotva potlačovaném smíchu. „Tohle nejsou komíny spaloven,“ popíchl ho, „ale kouřovody táborové kuchyně.“

Hugo polkl pobavení nad situací. Když totiž Arthur Nebe souhlasil se zvláštním požadavkem velitele Osvětimi, ať mu pošle nejlepšího kriminalistu, doporučoval Hugovi, aby se omezil na svoji práci a moc se neptal na tábor. „Nestrkej nos do věcí, které se tě netýkají,“ kladl mu na srdce. „Čím míň budeš koukat, tím líp.“ Jenže jestli byl v něčem opravdu dobrý, tak to bylo porušování Nebeových pravidel.

„Proč je drží v tuhle hodinu na mraze?“ prohodil, zatímco nechali vězně za zády a vjížděli do jedné z bočních ulic.

„Mají nástup.“ Voigt zběžně mrkl na hodinky na zápěstí a zaparkoval *Kübelwagen*. „Dneska to opravdu trochu protáhli. Možná že proběhl nějaký pokus o útěk nebo jsou SS ve zvlášť veselé náladě.“

Motor ztichl a důstojník vystoupil z auta, aniž by do dal cokoli dalšího. Světlo reflektoru zvýrazňovalo jeho široká a rovná ramena, vymodelovaná koženým kabátem

uniformy, takže vypadal v noční tmě a bělosti padajícího sněhu jako ostře řezaná socha.

„Abych ukojil vaši zvědavost, krematorium je tamhle za tou budovou,“ řekl a ukázal neurčitě někam před sebe. „Ale je to poměrně primitivní krematorium a už se nepoužívá. Předělali jsme ho na skladiště. To v Birkenau je to úplně jiná písnička. Vylepšili jsme ventilaci a mrtvolý hoří lépe, efektivněji a rychleji. Je tam i nákladní dopravník. *Sonderkommando* si tam rozhodně nemůže na nic stěžovat.“

„*Sonderkommando*?“ Hugo vystoupil z vozu a zapíchl hůl pevně do sněhu, aby neuklouzl.

„Zvláštní jednotka Židů, která pomáhá s mrtvolami. Viděl jste je na stanici. Ti v pruhované uniformě a se židovským trojúhelníkem.“

Hugo upřel zrak k obzoru, kde se vznášela záře připomínající svítání a smradlavý nažloutlý chochol dýmu, který viděl i z nádraží. Nezdálo se, že by Voigtovi jeho otázky vadily, a tak si troufl na další.

„Ten kouř je ze spaloven?“

Voigt se zastavil na schůdcích desátého bloku a olízl si rty rozpukané mrazem. „Někdy máme těch mrtvol moc,“ připustil. „Krematoria jsou moderní, efektivní, ale nestačí. Tak děláme hranice z dehtovaného dříví, kmenů vytěžených u Kobióru a vyjetého oleje. Kouř, který vidíte, je z hranice. Poznáte ho podle toho, že je žlutý.“

Hugo na něj ohromeně zíral. Důstojník právě připouští, že umírá tolik vězňů, že je potřeba je spalovat pod širým nebem. Hugo v jeho tváři zahlédl sotva patrný úsměv a nedokázal odhadnout, jestli si z něj dělá legraci, nebo říká pravdu.

Věděl ale, že Nebe pravdu měl. Jakýkoli kritický komentář k tématu by byl riskantní a ohrozil by jeho kariéru. Jeho úkolem není posuzovat metody pracovního tábora ani zacházení s vězni.

„Povězte mi něco o doktoru Braunovi,“ řekl, aby změnil téma.

Tristan Voigt rozrazil dveře na chodbu páchnoucí dezinfekcí. Rozsvítil a šel před ním. Jeho dlouhý stín, ostře řezaný blikajícími žárovkami, se sunul po moučně bílých stěnách.

„Sigismund Braun byl pediatr specializovaný na genetické choroby,“ odpověděl, zatímco stoupal po schodech do druhého patra. Jeho vojenský krok zněl rytmicky jako buben. „Povolení pracovat v táboře získal osobně od *Reichsführera* Himmlera,“ zdůraznil.

To, co důstojník říkal, odpovídalo tomu, co se Hugo vi podařilo najít v berlínských archivech. Braun, původem z Wupperhofu, vystudoval medicínu a sloužil na dětském oddělení státní nemocnice v bavorském Kaufbeuren-Issee. Do strany vstoupil už v roce 1931 a k jednotkám SS se dal v roce 1938. Bojoval na frontě a vrátil se se zraněním nohy, třemi vyhrzlými ploténkami, které ho čas od času upoutaly na dlouhé dny na lůžko, a se dvěma Železnými kříži. Proto byl pak přeřazen do lékařské služby v Osvětimi s hodností *Oberscharführera*.

Hugo se zastavil na schodech, aby nabral dech a ulevil své noze. Rozhlédl se kolem sebe, spíš z pocitu tísně než ze zvědavosti. Na konci schodiště se otevírala chodba s řadou pokojů určených pro pacienty. Jenže tu bylo na táborovou nemocnici příliš velké ticho a kompetence Sigismunda Brauna byly příliš velké na to, aby léčil obyčejné vězně. Něco tu nehrálo.

„Byl Braun spokojený se svou prací tady?“ zeptal se.

„Jistě.“ Voigt přikývl a lebka na čepici jako by se usklíbila. „Pro něj to bylo povýšení, nikoli sestup,“ upřesnil.

Hugo si nedokázal představit akademika, který by viděl ve službě ve vězeňském táboře postup v kariéře. To pro něj činilo z Brauna člověka s bizarním charakterem. „Kdo našel mrtvolu?“ zeptal se.

„Jeden pacient z bloku.“ Voigt přešel prsty v rukavici po zábradlí. „Vypadá to, že se doktor zadusil soustem jablka. Bohužel byl v pracovně mimo úřední hodiny, takže mu nikdo nemohl přijít na pomoc. Ten pacient ho našel, až když bylo příliš pozdě.“

„Tím pacientem myslíte některého vězně hospitalizovaného v tomto bloku?“

„Jednoho chlapce,“ upřesnil Voigt.

„To ho muselo vyděsit...“

„Máte děti, *Herr Fischer*?“

„Ještě ne. Nejsem ženatý.“

„Já jsem jedno měl,“ vydechl Voigt. Stín zármutku mu udělal z očí jezírka tekutého železa. „Děti mají podivuhodnou schopnost čelit i situacím, které by nám dospělým připadaly mnohem děsivější. A mezi námi, žádné dítě tady v Osvětimi by se při pohledu na mrtvého člověka nevyděsilo.“

Hugo a Voigt se na sebe znovu dlouze podívali. Zdálo se, jako by mu chtěl důstojník o poměrech v táboře naznačit víc, ale místo toho se odmlčel. Hugo dál přejížděl pohledem po stěnách desátého bloku, nasával vibrace, které to místo vydávalo, a pokračoval v otázkách.

„Ten chlapec je pacientem doktora Brauna?“

„Doktora Josefa Mengeleho.“

„V tomhle bloku jsou jenom děti?“

„Děti jsou jen nepočetná skupinka, kterou si Mengele přivezl z Birkenau. Místnosti v prvním patře jsou všechny obsazené zhruba stovkou vězeňkyň v péči doktora Clauberga, který tu má gynekologickou ordinaci. Jak vidíte, v Berlíně se trochu přehání. Tady jsou lékaři ochotní obětovat svoji kariéru, aby se starali o vězně a jejich děti.“

Navzdory *Obersturmführerově* ujišťování se Hugo nedokázal přestat rozhlížet. Na tom místě bylo opravdu něco nepříjemného a on to pocítoval jako lehké mravenčení pod kůží, z nějž se mu ježily chlupy. Byl to nepříjemný pocit,

jakási patina vznášející se ve vzduchu, něco jako neviditelný lepkavý sirup, který zpomaluje pohyby. Spíš než nemocnici připomínalo tohle místo márnici.

„Jestliže se doktor Braun zadusil soustem jablka, proč si Liebehenschel vyžádal moji přítomnost?“ zauvažoval nahlas.

„Abyste dokázal, že se *skutečně* zadusil.“ Tristan Voigt se svým odměřeným krokem opět vydal nahoru po schodech. „Po jeho smrti se objevily fámy, které by chtěl *Kommandant* umlčet co nejdříve, protože ohrožují duševní klid zajatců.“

„Jaké fámy?“

Voigt se zastavil na konci schodiště a promasíroval si prsty na pravé ruce. „Jeden ošetřovatel, Berto Hoffman, se při zprávě o doktorově smrti nervově zhroutil a řekl o ní, že si ho odnesli jeho duchové. Naprosto nepřipadné tvrzení.“

„A takováhle věta, vyřčená jedním ošetřovatelem ve zmateném stavu, rozpoutala paniku?“ Hugo cítil, jak se mu zvedají obočí ve skeptickém výrazu, který se snažil okamžitě potlačit, aby nevypadal neuctivě.

„Pověry o strašidlech na desátém bloku kolují už dlouho,“ opáčil důstojník. „Odtud je ke kolektivní psychóze jen krůček. Proto byla vyžádána vaše přítomnost, abyste dokázal, že za všechno může jedno špatně polknuté sousto jablka a duchové s tím nemají nic společného.“

Hugo, opřený o hůl, zůstal stát tři schody od Voigta. Nemohl uvěřit tomu, že by ho sem Liebehenschel zval kvůli takové hlouposti. Že by mu umožnil vejít na tohle divné místo chráněné oponou mlčení, jen aby umlčel duchy. Začínal cítit, jak ho ruce svrbí netrpělivostí.

„Chci mluvit s *Kommandantem*,“ požádal. „A také s tím ošetřovatelem.“

„Obávám se, že ten druhý požadavek není možné splnit,“ zbrzdil ho Voigt. „Berto Hoffman není ve stavu, kdy by byl schopen vypovídat, a v tuto chvíli je v táborové věznici.“

„Protože vyděsil hospitalizované?“

„Ne.“ Důstojníkovy oči zledovatěly, ale jeho hlas zůstal klidný. „Jedna ošetřovatelka, Betsy Angelová, Hoffmana sledovala, protože ji ta jeho věta rozhněvala. Překvapila ho při hovoru s jinou ošetřovatelkou, Adele Krausovou, jak tvrdí, že doktor si svůj konec zasloužil. SS tedy pocítili jako svoji povinnost zkontrolovat Hoffmanovo lůžko. Pod matrací našli množství zelených trojúhelníků, které se ošetřovatel u některých vězňů snažil vyměnit za červené.“

„Trojúhelníků?“ podivil se Hugo.

„Látkových trojúhelníků.“ Voigt ukázal na svůj kabát ve výši srdce a nakreslil ukazovákem trojúhelník. „Jsou našité na kazajkách. Zelené jsou pro obyčejné delikventy, červené pro politické vězně. Hoffman rozdával politickým vězňům zelené trojúhelníky. To je nepřijatelná zrada.“

„Pořád tomu nerozumím...“, přiznal Hugo.

Voigt dlouze vydechl. „Zelené trojúhelníky,“ vysvětloval trpělivě, „jsou pro německé zločince. Pro árijské zloděje, násilníky a vrahy. Svěřujeme jim úlohu kápů a velení nad prací ostatních vězňů. Jsou to výborní dozorcí. Jsou schopní nelidských a nelítostných činů, což přesně potřebujeme, abychom ostatní vězně udrželi na uzdě. Hoffman rozdával zelené trojúhelníky komunistům a odpůrcům národního socialismu, aby se mohli stát kápy. Cílem bylo získat poddajnější, nijak agresivní nebo sadistické spolupracovníky. Pomocníky, kteří by usnadnili život ostatním vězňům.“

Hugo se důstojníka zeptal: „Co se s ním teď stane?“

„Čekáme na proces. S největší pravděpodobností bude odeslán na východní frontu. Problém je, že mnoho lidí je přesvědčených, že doktor Braun nezemřel přirozenou smrtí a že za větami, které uklouzly Bertu Hoffmanovi, je skryto přiznání k vině.“

„Vysvětlete mi to.“